

Stichting
DUINBOEREN EN
MAATSCHAPPIJ

Op weg naar een realistisch toekomstperspectief

Gebiedsplan Duinboeren en Maatschappij 2023 – 2028

Datum
Januari 2023

Auteurs
Frederiek van Lienen
Judith van der Bruggen

Beeldmateriaal
Fotogalerie Angelique
Eigen beeldmateriaal

Stichting Duinboeren en Maatschappij
Gijzelsestraat 3a
5268 KM Helvoirt
www.duinboeren.nl

Contact
Martien Vromans, voorzitter

Inhoud

1. Inleiding **4**
2. Organisatieontwikkelingen Duinboeren **6**
Gebiedsonderneming Duinboeren en Maatschappij 6
Partnerschap Duinboeren en Maatschappij 7
Stichting Duinboeren en Maatschappij 8
Missie en visie 9
Uitvoeringsorganisatie 10
3. Resultaten Gebiedsplan 2018 – 2022 **11**
4. Relevante beleidsstukken **14**
Beleidskader Landbouw en Voedsel van de Provincie Noord-Brabant 15
Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) Loonse en Drunense Duinen 16
Ambitie 16
5. Urgentie van de opgaven in het gebied **18**
6. Gebiedsaanpak **20**
Integrale aanpak 20
Procesaanpak 21
7. Ambitie Duinboeren 2023 – 2028 **23**
Communicatie 24
Activiteiten 2023 – 2028 26
Algemene activiteiten 26
Fysieke projecten - Gebiedsgericht en sectoraal 28
Economisch project – Merk Brabants Duingoed, van de Duinboeren 29
Economisch project – Duinzuivel Coöperatie U.A. 29
Kennisprojecten 29
Nieuwe start-up 29
8. Dynamische uitvoeringsagenda 2022 - 2023 **30**
9. Financieel **33**

Bijlage 1. Begroting jaar 2023 *34*
Bijlage 2. Dekkingsplan *35*

1. Inleiding

In 1995 kregen de Loonse en Drunense Duinen in Midden-Brabant de status van Nationaal Park. Er braken voor de agrarische ondernemers rond het Nationaal Park onzekere tijden aan. Wat stond hen te wachten nu de Duinen de status van Nationaal Park kregen? Reden voor een aantal bezorgde agrarische ondernemers om zich te organiseren en gezamenlijk met het oplossen van hun zorgen aan de slag te gaan: Stichting Duinboeren werd opgericht. Inmiddels is het aantal boeren dat zich heeft aangesloten uitgegroeid tot ruim 180 leden van agrarische ondernemers uit verschillende sectoren.

De Duinboeren zijn gevestigd in de schil rondom de Loonse en Drunense Duinen. Onder hen zijn bedrijven in verschillende sectoren. Van melkveebedrijven, varkenshouders en andere veehouders tot ondernemers die zich richten op verblijfsrecreatie, zoals mini-campings, bed & breakfast, enzovoorts. Er zijn ook ondernemers met andere bedrijfsvormen zoals een boerderijwinkel, pluktuin, maar ook asperge- en tomatentelers zijn aangesloten. Naast deze diversiteit in bedrijfstakken is er ook diversiteit de duurzaamheidsambities. Er zijn bedrijven die een biologische bedrijfsvoering hebben, er zijn ondernemers die natuurinclusief boeren en er zijn gangbare bedrijven bij de Duinboeren aangesloten.

In de eerste 15 jaar van het bestaan van Stichting Duinboeren zette de stichting zich voornamelijk in als gesprekspartner in het afstemmen van mogelijkheden en onmogelijkheden nu de Loonse en Drunense Duinen de status van Nationaal Park kregen. Projecten werden opgepakt op het gebied van verbreding van de landbouw, ontwikkelen van streekproducten, waterbeheer en natuurontwikkeling. Er lagen kansen in het ontwikkelen van recreatieve nevenfuncties en de productie en verkoop van streekproducten. Tevens werden projecten uitgevoerd op het gebied van veranderende regelgeving, mineralenmanagement en het vastleggen van CO_2 in grasland, zoals PANFA, Bonus-Malus en Carbon Valley.

Toen het Rijk zich in 2011 terugtrok als verantwoordelijke voor de Nationale Parken en deze taak bij de Provincie Noord-Brabant kwam te liggen, werd het lastiger om financiële middelen voor projecten te vinden.



In opdracht van LNV is een lerend onderzoek naar de Gebiedsonderneming Duinboeren en Maatschappij uitgevoerd. Daarbij stonden de leerpunten en inzichten van de organisatie en de samenwerking in het gebiedsplan centraal. Een belangrijk inzicht is dat de gebiedsonderneming vele functies heeft: van het verbinden van partners, tot het versnellen van de landbouwtransitie, tot het empoweren van de agrarische ondernemers en het concretiseren van overlegstructuren in daadwerkelijke veranderingen in het gebied.

Klik *hier* voor de brochure over het onderzoek Leren van de Gebiedsonderneming Duinboeren en Maatschappij (Biodiversity in Business i.s.m. VU Athena Instituut, 2020).

Na een aantal moeizame jaren heeft Stichting Duinboeren in 2018, samen met Frederiek van Lienen, het eerste Gebiedsplan Duinboeren 2018-2022 opgesteld. In dit gebiedsplan is nadrukkelijk de samenwerking gezocht met gebiedspartijen om op basis van publiek-private samenwerking aan de slag te gaan met maatschappelijke opgaven die actueel zijn in het gebied. Bij opgaven waarvoor vanuit de gebiedspartijen en ondernemers draagvlak was, is hieraan gezamenlijk invulling gegeven.

Om hieraan uitvoering te geven is de Gebiedsonderneming Duinboeren en Maatschappij opgericht, die een partnerschap met 8 gebiedspartijen is aangegaan om dit gebiedsplan tot uitvoering te brengen.
Met het opstellen van het Gebiedsplan Duinboeren en het opzetten van het partnerschap hebben de Duinboeren opnieuw het initiatief naar zich toegetrokken. De Duinboeren hebben hart voor het gebied: zij werken en wonen er en vinden het belangrijk dat het gebied de leefbaarheid behoudt die het nu (nog) heeft. Door uit te gaan van een toekomstperspectief, waarin landbouw, natuur en landschap, en de lokale economie hand in hand kunnen gaan, biedt het gebiedsplan ondernemers een kans om hun duurzame toekomstplannen te realiseren en zo economisch rendabele bedrijven in de schil van de Loonse en Drunense Duinen te behouden.

Anno 2022 is geconstateerd dat er meer dan ooit behoefte is aan gebiedsorganisaties zoals de Gebiedsonderneming Duinboeren en Maatschappij om gebiedsopgaven zoals die in het Duinboerengebied spelen integraal, bottom-up en mét de agrarische ondernemers op te pakken.

Door agrarische ondernemers te begeleiden en gezamenlijk uitvoering te geven aan de vraagstukken zoals de stikstofreductie, Beleidsregel Natuurbescherming, Kaderrichtlijn Water, het tegengaan van verdroging en het versterken van biodiversiteit en natuurinclusiviteit, kunnen deze vraagstukken omgezet worden naar concrete oplossingen voor hun bedrijven. Tegelijkertijd is onderlinge samenwerking tussen de bedrijven een voorwaarde voor de aanpak van deze vraagstukken.
De gebiedsonderneming bevindt zich daarom in een goede uitgangspositie om voort te bouwen op het gebiedsplan dat in gang is gezet.

2. Organisatieontwikkelingen Duinboeren

Stichting Duinboeren, in 1995 opgericht, is jarenlang het voorbeeld geweest van vernieuwing en innovatie op het snijvlak van agrarisch ondernemen en natuur en landschap, biodiversiteit en de verbrede landbouw. In samenwerking met het Louis Bolk Instituut is er veel kennis ontwikkeld en uitgevoerd in allerlei projecten, onder meer op het gebied van management maatregelen op melkveebedrijven, aanpassingen in bedrijfssystemen en functionele agrobiodiversiteit.

Gebiedsonderneming Duinboeren en Maatschappij

In 2018 is het Gebiedsplan Duinboeren geschreven. Om het gebiedsplan tot uitvoering te brengen is in 2018, naast de bestaande Stichting Duinboeren, Stichting Gebiedsonderneming Duinboeren en Maatschappij opgericht. De gebiedsonderneming is de uitvoeringsorganisatie, die agrarische belangen met maatschappelijke belangen combineert en deze belangen in balans houdt. De gebiedsonderneming is een stichting met een publiek-privaat karakter. Naast een 3-koppig bestuur heeft de gebiedsonderneming een Raad van Advies, bestaande uit een bestuurlijke vertegenwoordiging vanuit de acht gebiedspartners. Deze Raad van Advies reflecteert en adviseert de Gebiedsonderneming omtrent haar strategie. Ook is er een Raad van Toezicht ingericht die financieel toezicht houdt met daarin 3 toezichthouders. Met dit governance model houdt de gebiedsonderneming haar publieke en private doelen in evenwicht.

In de periode 2018 – 2022 heeft de Duinboerenorganisatie met al haar onderdelen flinke veranderingen doorgemaakt. Het aparte netwerk van streekproducenten, "Bij de Duinboeren achterom", is bestuurlijk samengegaan met Stichting Duinboeren, waardoor weer één organisatie van aangesloten ondernemers is ontstaan.

De opgerichte Gebiedsonderneming Duinboeren en Maatschappij heeft, als aanjaagorganisatie van de veranderingen, zich gericht op het leveren van een positieve bijdrage aan het gebied. Dit door het faciliteren van ondernemers met duurzame toekomstplannen die een bijdrage leveren aan zowel het economisch verdienmodel van het bedrijf, als een positief effect op het landschap. Dit heeft geresulteerd in een aantal spin-offs:

- Kwaliteitslabel Brabants Duingoed – het merk waaronder de verkoop van streekproducten en diensten in het gebied plaatsvindt, zie *www.duingoed.nl*.
- Coöperatie Duinzuivel – waarbij een 14-tal melkveehouders gezamenlijk een deel van hun melk verzuivelen en deze kaas in de regio afzetten onder het merk "Brabants Duingoed", zie *www.duingoedkaas.nl*.
- Een tweetal kavelruilen afgerond, waarbij diverse huiskavels zijn versterkt en gronden zijn geruild voor



de realisatie van het NatuurNetwerk en Ecologische Verbindingszones (EVZ's) – aan een derde kavelruil en realisatie van EVZ wordt nog gewerkt.

Partnerschap Duinboeren en Maatschappij

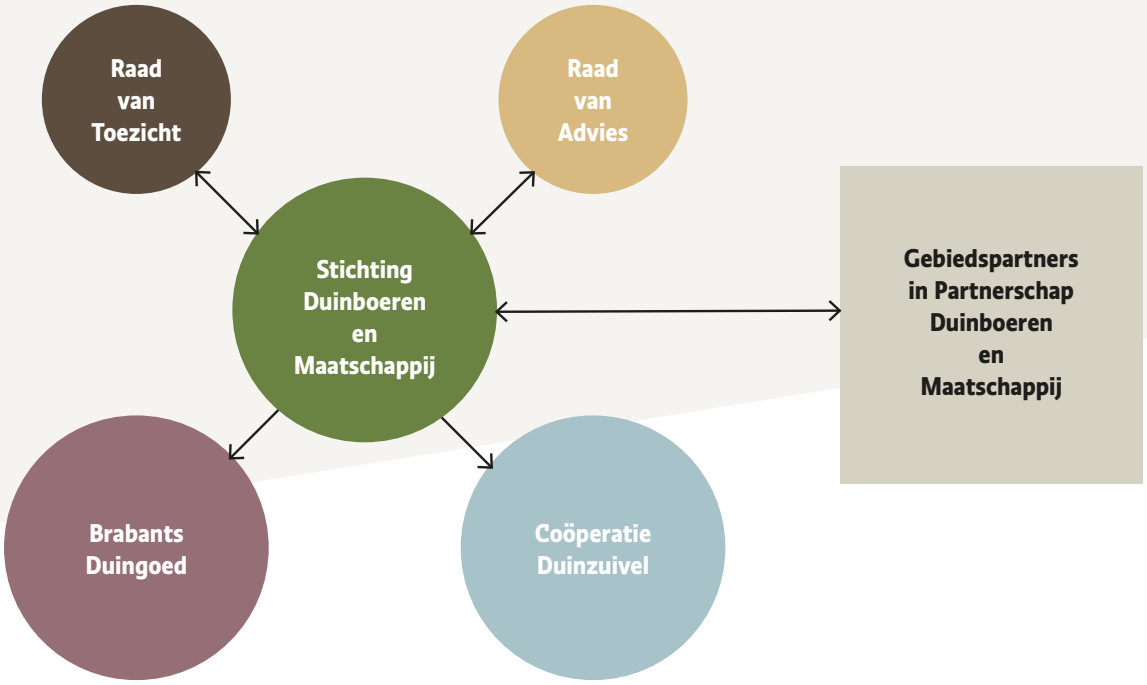
Om een fundamentele verandering in het gebied te realiseren is ook samenwerking met overheden nodig. Daarvoor hebben de Duinboeren het "Partnerschap Duinboeren en Maatschappij" ingericht. In deze samenwerking zoeken de Duinboeren samen met gebiedspartijen naar oplossingen die zowel voor de ondernemers als voor de gebiedspartijen wenselijk en werkbaar zijn. Daarbij gaat het vaak om afstemming van snelheden van ondernemersplannen met processen bij de overheid, het bieden van zekerheid waar ondernemers vanuit kunnen gaan, het verbinden van de individuele plannen van ondernemers aan een groter samenwerkingsverband dat interessant is op gebiedsschaal en het inbrengen van duurzame elementen in bedrijfsplannen.



De partners die van 2018 tot 2022 in het partnerschap deelnemen zijn:

- Provincie Noord-Brabant
- Waterschap de Dommel
- Waterschap Brabantse Delta
- Brabants Landschap
- Gemeente Loon op Zand
- Brabant Water
- Stuurgroep LIB
- Rabobank

De ambitie is om dit partnerschap voor de volgende periode uit te breiden met de gebiedspartijen die aan de lat staan voor gebiedsopgaven in het Duinboerengebied. Dit zijn onder andere de gemeenten Heusden, Vught, Waalwijk, Tilburg en Waterschap Aa en Maas.



Organisatiemodel Stichting Duinboeren en Maatschappij

Stichting Duinboeren en Maatschappij

Gedurende de uitvoering van het Gebiedsplan Duinboeren 2018-2022 is gebleken dat een aparte ledenorganisatie en uitvoeringsorganisatie voor zowel de besturen als voor de gebiedspartijen verwarrend werkt. Daarom is besloten om de ledenorganisatie en de uitvoeringsorganisatie te laten fuseren tot één nieuwe stichting per 1 januari 2023: "Stichting Duinboeren en Maatschappij".

Deze Stichting Duinboeren en Maatschappij wordt een resultaatgerichte uitvoeringsorganisatie met een Raad van Advies en een Raad van Toezicht. Deze stichting zal door te inspireren, stimuleren, enthousiasmeren, faciliteren en door ondernemend samen te werken veranderingen in de landbouw bevorderen. Hiermee heeft Stichting Duinboeren en Maatschappij een unieke positie in het gebied rondom de Loonse en Drunense Duinen en is een voorbeeld van een gebiedsorganisatie die gebiedsplannen concreet kan maken en tot uitvoering kan brengen, in samenwerking met agrarische ondernemers en gebiedspartners.

Stichting Duinboeren en Maatschappij streeft ernaar dat zij **dé uitvoeringsorganisatie** wordt voor gebiedsopgaven in het Duinboerengebied. Stichting Duinboeren en Maatschappij blijft actief inzetten op de samenwerking met de gebiedspartijen, zoals gemeenten, waterschappen, de Provincie Noord-Brabant, ZLTO afdelingen en het collectief ANB Midden-Brabant. Ook verbinden we ons waar mogelijk aan de ontwikkelingen van Van Gogh Nationaal Park, Brabants Bodem, Landschapspark Pauwels en recreatieprogramma's zoals House of Leisure. De Duinboeren kijken waar meerwaarde kan worden gevonden in het samenwerken in maatschappelijke opgaven door de agrarische bedrijven in het gebied te versterken en invulling te geven aan maatschappelijke doelen. Hierin wordt altijd gezocht naar het evenwicht tussen het economisch toekomstperspectief van de agrarische ondernemers en de maatschappelijke doelen.

Stichting Duinboeren en Maatschappij wil op deze manier proactief bijdragen aan de duurzame toekomst van de agrarische ondernemers, het gebied mooi houden en een belangrijke schakel zijn voor de gebiedspartners om de landbouwtransitie in Midden-Brabant vorm te geven.

Missie en visie

Missie

De missie van de Duinboeren is: vitale agrarische en gebiedsgerichte bedrijven werken in harmonie met natuur en landschap op een volhoudbare manier aan producten en diensten die maatschappelijk door burger, consument en overheid gewaardeerd worden.

Toelichting op de missie

De Duinboeren staan voor de duurzame instandhouding van het landbouwbuffergebied rond het Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen. Dit buffergebied kenmerkt zich voornamelijk door:

- Agrarische ondernemers, veelal gezinsbedrijven, die zich met passie inzetten voor de duurzame instandhouding van hun agrarische bedrijven en het waardevolle landschap.
- Voornamelijk extensieve grondgebonden agrarische bedrijvigheid in landschappen met hoge natuur- en cultuurwaarden.
- Voldoende ruimte voor een uitgebalanceerde mix van economisch gezonde agrarische bedrijvigheid. Het uitgebalanceerde functioneren van de buffer dreigt, door de pure economie gedreven (landbouw)bedrijfsvoering, de toenemende claim van de overheid op landbouwgrond voor natuur én ambitieuze bouwplannen van de diverse gemeenten, uit balans te raken.

De Duinboeren willen zo de balans in het landbouwbuffergebied rond het Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen op een duurzame en verantwoorde manier in stand houden en waar nodig herstellen, de kennis en ervaring uitdragen en desgewenst bijdragen aan de ontwikkeling van vergelijkbare gebieden elders.

Visie

De visie van de Duinboeren is dat het behouden van de leefbaarheid, het waardevolle karakter van het kleinschalige cultuurlandschap én het optimaal functioneren van dit gebied als buffer rond de kwetsbare natuur van de Loonse en Drunense Duinen en d'n Brand, niet mogelijk is zonder een gezonde agrarische sector.

Kernwaarden

De visie wordt weergegeven door de kernwaarden waar de Duinboeren voor staan, de kernkwaliteiten die de Duinboeren bezitten en de stip op de horizon die het doel is. Deze kernwaarden vormen een leidraad en bindmiddel:

- **Vitale bedrijven** betekent dat bedrijven kunnen blijven voortbestaan, zich kunnen blijven aanpassen aan veranderende omstandigheden en er toekomst is voor jonge boeren. Vitale bedrijven impliceert ook kernwaarden als ondernemerschap en zakelijkheid.
- **Zorgzaamheid** geldt in brede zin: voor de bedrijven, producten en het gebied.
- **Leefbaarheid** betekent het gebied leefbaar houden voor mens en natuur.
- **Wederzijds respect** gaat om respect zowel intern, tussen de Duinboeren onderling, als extern tussen de Duinboeren en consumenten, burgers en overheden.
- **Samen doen** houdt in dat de Duinboeren het samen met elkaar doen, maar ook samen met burgers, consumenten en gebiedspartijen.



"Alle producten en diensten van de Duinboeren worden met zorg voor natuur en landschap geproduceerd en herkenbaar in de regio tussen Tilburg, Waalwijk, 's-Hertogenbosch en Eindhoven vermarkt."

De stip op de horizon voor de Duinboeren luidt: "Alle producten en diensten van de Duinboeren worden met zorg voor natuur en landschap geproduceerd en herkenbaar in de regio tussen Tilburg, Waalwijk, 's-Hertogenbosch en Eindhoven vermarkt." Dit leidt tot behoud van de boeren en van het gebied. Er is een samenhang en evenwicht tussen boer, gebied en consument/product.

Strategie/doelen

Bij de doelen komen een aantal thema's naar voren waar de uiteindelijke doelen van de Duinboeren op gericht zijn.

Die thema's zijn:

- **Bedrijven**: Vitaal en toekomstbestendig
  - Concrete projecten om bedrijven toekomstperspectief te bieden. (water, ruilverkaveling, grond- en pachtprijzen, duurzame energie, natuurinclusief).
  - Werkgroepen op thema of per (sub)gebied.

- **Gebied**
  - Boer en landschap in evenwicht brengen Bijvoorbeeld het behouden van de melkveehouderij (zie ook projecten hierboven genoemd).
  - Overheden en terreinbeherende organisaties het verhaal van de Duinboeren vertellen en bewegen om dat verhaal mogelijk te maken (en intussen hun eigen doelen realiseren).
  - Zelf gebied beheren.

- **Consument/product**
  - Verbinding, beleving voor consumenten bieden.
  - Educatie op (basis)scholen, mede gericht op het vinden van voldoende ondernemers die zich ook in de toekomst in het gebied willen inzetten.
  - Open dagen organiseren.
  - Verhaal vertellen aan burgers, consumenten, gericht op begrip en waardering.
  - Verbreding assortiment Duinboeren.

- **Communicatie**
  - Duinboeren zichtbaarder maken.
  - Verhaal vertellen aan burgers, consumenten, overheden, terreinbeherende organisaties.
  - Producten en diensten bekend maken middels marketing en streekproducten promoten.
  - Communicatie onderling verbeteren.
  - Jaarlijkse Duinboerendag als promotie-evenement.



Uitvoeringsorganisatie

Stichting Duinboeren en Maatschappij werkt voor de uitvoering van haar activiteiten samen met verschillende zelfstandige adviseurs en adviesbureaus en heeft zelf geen personeel in dienst.



3. Resultaten Gebiedsplan 2018 – 2022



Agroforestry

AANPLANT BOMEN – SAMENWERKING VAN GOGH NATIONAAL PARK

23 ondernemers in VGNP waarvan **4** Duinboeren

Water in de sloot

SAMENWERKEN TEGEN VERDROGING – WATERSCHAPPEN DE DOMMEL, BRABANTSE DELTA EN AA EN MAAS

35 agrarische ondernemers

1 pilot in het veld

9.191 m² Bloemenranden

BIODIVERSITEIT –SAMENWERKING BRABANTS BODEM

Grip op Gras

MAXIMALE WEIDEGANG – SAMENWERKING STICHTING WEIDEGANG

13 deelnemers

Fysieke Projecten

Groene kavelruil Brokkenbroek

SAMENWERKING GOB

15 ha vrijgemaakt t.b.v. natuurnetwerk

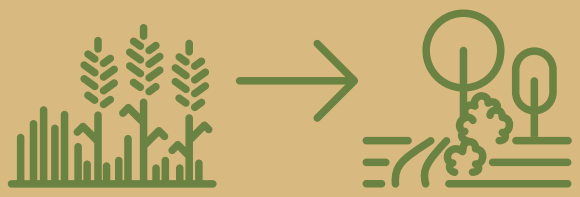
>70 ha eigendomsoverdracht
5 huiskavels versterkt
60 kadastrale percelen betrokken

Kavelruil EVZ De Moer

SAMENWERKING WATERSCHAP BRABANTSE DELTA

9,5 ha vrijgemaakt t.b.v. natuurnetwerk

3 huiskavels versterkt
9 ruilingen



Groene kavelruil Helvoirtsbroek

SAMENWERKING BRABANTS LANDSCHAP

77 ha natuurnetwerk (Doelstelling)

Kennisprojecten

Organisatie cursus natuurboeren

DOOR HAS, IN SAMENWERKING MET NATUURMONUMENTEN EN SBB

Doorrekenen businessmodel Duinzuivel

DOOR HAS

SPLENDID programma Ruimtelijke Ordening voor de landbouwtransitie

DOOR WUR

Economische Projecten

Duinzuivel Coöperatie

14
deelnemende melkveehouders

Koeien in de wei + openstelling bedrijven
Landschapsactiviteiten:
- Bloemenranden
- Grip op Gras

AgrifoodPluim 2021

>50
afzetpunten in regio eind 2022

Vakbeurs
Foodspecialiteiten
Houten

Grand Gold

Beste Nederlandse kaas op
Frankfurt International Trophy

Versterkte afzet Duingoed producten

Onderlinge verkoop
boerderijwinkels

Webshop
www.duingoed.nl

1850 kerstpakketten verkocht



Kwaliteitslabel Brabants Duingoed

- Kwaliteitslabel en logo ontwikkeling
- Opstellen duurzaamheidscriteria
- Certificeringsystematiek Brabants Duingoed

31
Deelnemende bedrijven
(7 biologisch)

18 streekproducenten
10 campings
9 boerderijwinkels
8 boerderijterrassen
1 afzetpunt via Gruts Genieten

Zichtbare organisatie

SOCIAL MEDIA

650
Instagram volgers

1.500
Facebook volgers

750
Brabants Duingoed nieuwsbrief aanmeldingen

>500
website bezoeken per maand

PROMOTIE

17.500
fietskaarten

12.500
jaarkalenders en flyers

ACTIVITEITEN

495
deelnemers

- Boergondische wandeling
- Fietstochten
- Click & Collect



4. Relevante beleidsstukken



Er zijn vele beleidskaders op Rijks-, Provinciaal, en Regionaal niveau die richting geven aan de maatschappelijke vraagstukken waar Stichting Duinboeren en Maatschappij, samen met de aangesloten ondernemers en gebiedspartners wil werken. Op hoofdlijnen zijn deze beleidslijnen uitgeschreven in het Beleidskader Landbouw en Voedsel van de Provincie Noord-Brabant. Het samenwerkingsproces gebiedsgerichte aanpak (GGA) Loonse en Drunense Duinen vormt de bestuurlijke context waarbinnen de Stichting Duinboeren en Maatschappij haar uitvoeringsrol onder andere zal vormgeven.

Beleidskader Landbouw en Voedsel van de Provincie Noord-Brabant

In het beleidskader staat aangegeven dat naast structuurversterking en inzet op innovatie en verduurzaming van internationaal opererende ketens ook vol ingezet zal worden op (regionale) korte ketens en natuurinclusieve landbouw en diensten. Met die diversiteit aan bedrijven en korte ketens en door gebiedsgericht maatwerk willen we inspelen op nieuwe marktkansen, vermindert de druk van het landbouw- en voedselsysteem op de omgeving, draagt het systeem bij aan herstel van water, bodem, natuur en een gezonde leefomgeving. Het stimuleert de concurrentiekracht in ketens om duurzame verdienmodellen te realiseren. Het uitgangspunt is dat er perspectief wordt geboden aan ondernemers en andere partijen zodat ze hun rol kunnen pakken in deze transitie.

In de komende 10 jaar werken we in Brabant naar een 3.0 systeem, waarin partners gezamenlijk het landbouw- en voedselsysteem een duurzame invulling gaan geven en de balans tussen economie (ketens) en leefomgeving weer hersteld gaat worden, hetgeen betekent dat alle partners gezamenlijk de vier kernwaarden c.q. kenmerken van het systeem gaan hanteren:

- 'Slim' – we maken gebruik van data en technologie.
- 'Waardevol' – we leveren producten en maatschappelijke diensten die inspelen op wensen van consumenten en maatschappij; de productie wordt vraaggestuurd in plaats van aanbodgedreven.
- 'Circulair' – onze ketens zijn gesloten.
- 'Verbonden' – door nieuwe producten en diensten en herstel van natuur, landschap, bodem en water en een gezonde leefomgeving staan boeren en burgers weer dicht bij elkaar.

De kracht van Brabant is de mix van grote landbouwbedrijven die in internationale ketens actief zijn, maar ook veel kleinere (gezins)bedrijven die regionale ketens hebben opgezet en ook via verbreding van hun activiteiten (natuur en landschapsbeheer, zorg, toerisme) een goed verdienmodel hebben ontwikkeld en een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de leefomgeving in Brabant.

We werken toe naar de meest duurzame landbouw van Europa door:

- Gesloten mineralenkringlopen.
- Op weg naar emissieloze landbouw.
- De landbouw draagt bij aan de Brabantse doelen van Bodem- en Waterkwaliteit (KWR), biodiversiteit en natuur (Natura 2000).
- Forse instroom van jongeren in agrarisch onderwijs (opvolgers en startups).
- Buitengebied broedplaats groene innovatie (smart farming, biobased en future foods).
- 500 natuurinclusieve boeren.
- 15% biologisch landbouwareaal.

Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) Loonse en Drunense Duinen

De Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen is één van die 14 Natura 2000-gebieden waar extra op moet worden ingezet om (inter)nationale doelen te halen. De meest urgente thema's hierin zijn het terugdringen van de stikstofuitstoot in het gebied en het behalen van de doelen van de kaderrichtlijn water.
Onderstaande tekst komt uit de conceptversie 0.5 van de Gebiedsvisie Loonse en Drunense Duinen. Op het moment van uitkomen van dit Gebiedsplan wordt er nog flink gesleuteld aan het concretiseren van het GGA plan, maar onderstaande uitgangspunten blijven naar alle waarschijnlijkheid overeind.

Ambitie

De Gebiedsvisie Loonse en Drunense Duinen is een vervolg op de Gebiedsagenda die in februari 2019 is overeengekomen tussen de partijen. Die Gebiedsagenda is destijds gemaakt in opdracht van Regio Hart van Brabant met als bedoeling overeenstemming te hebben tussen partijen over het nog sterker maken van het gebied én het te positioneren als een belangrijk icoon voor de regio, voor Brabant en als onderdeel van het toekomstige van Gogh Nationaal Park.
De ambitie van de gebiedspartijen is om te zorgen dat in 2030 het Natura 2000-gebied Loonse en Drunense Duinen, De Brand en De Leemputten een gunstige instandhoudingsstatus heeft en dat de inrichting van de schil hieraan ondersteunend is. Dit betekent dat de schil rondom de Loonse en Drunense Duinen zo wordt ingericht en gebruikt dat de natuurgebieden ontlast worden van schadelijke effecten en dat landbouwkundig gebruik, recreatie en woningbouw mogelijk blijven binnen gezamenlijk gestelde kaders, zonder de natuur bovenmatig te belasten.

Die effecten die belasten bestaan uit:
- Verdroging (voldoende water)
- Verzuring (stikstof)
- Vermesting (schoon water)
- Verstoring (bv door recreatie)
- Verandering van klimaat (CO_2 emissies)
- Versnippering

De visie en het plan kennen een integrale benadering. Verschillende ambities en doelen kunnen concurreren op ruimte, maar steeds wordt gestreefd naar optimaal effect, naar een combinatie en het onderling versterken van afzonderlijke functies voor een optimale bijdrage aan de doelen. Daarbij zullen mogelijk bepaalde functies niet kunnen samengaan.

De kaart van het gebied hiernaast geeft de scope van de Gebiedsvisie Loonse en Drunense Duinen weer. Het kaartje bevat Natura 2000-gebieden,- van boven naar beneden:
- Loonse en Drunense Duinen (centraal boven, in gemeenten Loon op Zand links, Heusden midden en Vught rechts).
- De Brand (centraal onder, in gemeente Tilburg).
- Leemkuilen (rechts van het midden onder gemeente Tilburg).

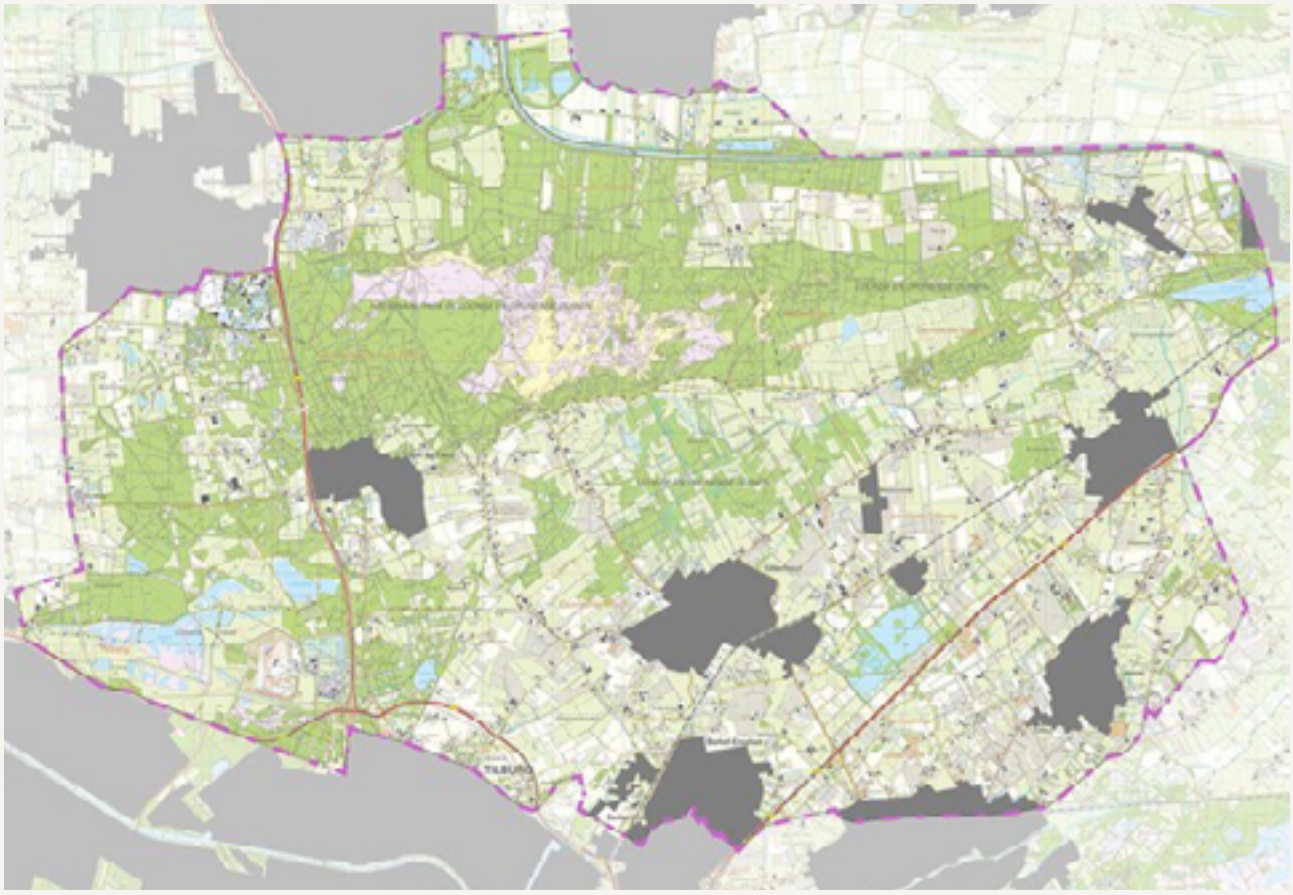
De getrokken paarse stippellijn markeert een polygoon van 3 kilometer als richting voor de mogelijke gebiedsomvang waarop de Gebiedsvisie Loonse en Drunense Duinen betrekking heeft.

In een deel van de schil zijn grote ontwikkelingen gaande:
- Landschapspark Pauwels/Oostflank van gemeente Tilburg.
- Versailles van het Noorden van Van Gogh Nationaal Park.
- Ontwikkeling Helvoirts Broek Zuid vanuit het Brabants Landschap.

Aanpalende gebieden waar veel samenhang mee bestaat zijn:
- Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek (in noordoosten), Kampina (in zuidoosten) en Langstraat (in noordwesten).

Het weergegeven gebied omvat het Natura 2000-gebied De Loonse en Drunense Duinen en de schil. Primair richt deze Gebiedsvisie zich op het gebied binnen de gestreepte paarse lijn. Met de aangrenzende Natura 2000-gebieden worden in de Gebiedsgerichte Aanpak afspraken gemaakt.

Een Gebiedsvisie met een uitvoeringsprogramma vraagt om concrete doelen die monitoring middels meting mogelijk maakt om het succes van het uitvoeringsprogramma en het behalen van de doelen (periodiek) te kunnen evalueren (en het effect van investeringen te kunnen duiden). Ten tijde van het opstellen van dit Gebiedsplan Duinboeren 2023-2028 zijn deze doelen nog niet vastgesteld.



Deze kaart van het gebied geeft de scope van de Gebiedsvisie Loonse en Drunense Duinen weer.

5. Urgentie van de opgaven in het gebied

In dit hoofdstuk is weergegeven hoe Stichting Duinboeren en Maatschappij de opgaven van de gebiedsaanpak verbindt aan de vraagstukken van de agrarische ondernemers en deze omzet tot een uitvoeringsplan.

Rondom het Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen bevindt zich een agrarische schil, die wordt omzoomd door de gemeente 's-Hertogenbosch, Vught, Tilburg en Waalwijk. Het gebied kenmerkt zich door een lappendeken van natuur en agrarische activiteit.
De Efteling en de Beekse Bergen spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling van het gebied. De ontwikkelingen van het pretpark en het safaripark hebben invloed op de bezoekersaantallen in het gebied en op de verblijfsrecreatie.

Agrarische bedrijven die een hoge grondprijs kunnen betalen zijn sterk in opkomst. Voorbeelden hiervan zijn bomenteelt, intensieve akkerbouw en graszodenteelt. Hierdoor dreigt het kleinschalige karakter van het gebied (het mozaïeklandschap) te veranderen en dreigen landschapselementen en de kleinschalige karakteristiek die dit gebied uniek maken te verdwijnen. Ook de milieukwaliteit (bodem/water) in het gebied is niet gebaat bij deze ontwikkeling. Het is daarom belangrijk het gebied een kwaliteitsimpuls te geven om de balans tussen verschillende maatschappelijke waarden in het gebied te behouden.

De balans tussen die maatschappelijke waarden moet in het gebied worden gebracht door de ondernemers die het gebied beheren en de kansen die worden geboden om dit voor de toekomst mogelijk te blijven maken. Daarom is de essentie van dit uitvoeringsplan dat de agrarische ondernemers in het gebied een belangrijke rol spelen in hoe het landschap eruitziet. Hun economische activiteiten bepalen ook voor een groot deel de ontwikkeling van het landschap. Daarom gaat Stichting Duinboeren en Maatschappij ervan uit dat de uitvoering van alle opgaven in het gebied alleen in samenwerking kan worden gerealiseerd.

Maatschappelijke gebiedsopgaven

In de periode 2018 – 2022 waren onderstaande gebiedsopgaven actueel:

- Recreatiedruk op de Loonse en Drunense Duinen opvangen.
- Leefbaarheid platteland behouden/verbeteren en oplossingen voor VAB-locaties.
- Natuur en aantrekkelijk landschap in stand houden.
- Bodem-, water- en milieukwaliteit verbeteren.
- Herkenbaarheid, herkomst van voedsel, verbinding stad platteland.
- Renderende agrarische bedrijven in het gebied behouden door duurzame voedselproductie.
- Groen en gezondheid stimuleren.

Urgente thema's voor de ondernemers

Naast de bovengenoemde gebiedsopgaven zijn voor de periode 2023 – 2028 voor de agrarische ondernemers van de Duinboeren de volgende thema's urgent:

- Stikstofreductie
- Verstedelijkingsopgave Tilburg
- Stijgende pacht- en grondprijzen en grondbeschikbaarheid
- Verdroging en beregening
- Oprukken van commerciële, niet-voedsel teelten
- RES / Duurzame energieopwekking (niet op landbouwgrond)
- Behoud van agrarische ondernemers als beheerders in het gebied
- Versterking lokale (plattelands)economie
- Goed verdienmodel in de korte keten
- Samenwerking vanuit waardering en vertrouwen

Integrale samenhang

Met name de opgaven rondom stikstof en verstedelijking staan op spanning met de aanwezigheid van de agrarische sector. Om de identiteit, de kwaliteit van het gebied en het kleinschalige mozaïeklandschap te behouden, is juist een versterking van de agrarische bedrijven die duurzame meerwaarde bieden in het gebied noodzakelijk: de agrarische ondernemers als hoeders van het landschap. Om deze reden richten de Duinboeren zich op hun omgeving met aandacht voor duurzaam landgebruik, natuurbeheer, biodiversiteit en landschapselementen. Ook sociale thema's zoals zorg en gezondheid, landbouw en voedsel, recreatie en beleving zijn hieraan verbonden. Juist de agrarische ondernemers kunnen deze integrale samenhang bieden. Voor de bedrijven in het gebied is ook de waardering van burgers cruciaal. De Duinboeren willen laten zien dat er nog veel mooie agrarische bedrijven in dit gebied bestaan.



6. Gebiedsaanpak

In dit Gebiedsplan Duinboeren en Maatschappij 2023-2028 benadert Stichting Duinboeren en Maatschappij de uitdagingen voor het landelijk gebied rondom het Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen opnieuw van bottom-up: met de agrarische ondernemers die er wonen, werken en leven. Door uit te gaan van een toekomstperspectief, waarin landbouw, natuur en landschap en de lokale economie gezamenlijk kunnen blijven bestaan, werken we met dit gebiedsplan samen met gebiedspartijen aan een oplossing voor de duurzame instandhouding van het gebied, waarin een belangrijke rol voor de Duinboeren is weggelegd.

Aan de basis van dit plan ligt een aanpak die gebaseerd is op ondernemen en samenwerken. Met een ondernemende aanpak worden projecten uit dit gebiedsplan tot uitvoer gebracht. Vanuit de energie van de ondernemers met een duurzame toekomststrategie. Met het gebiedsplan worden ondernemers met toekomstideeën uitgenodigd om deze kenbaar te maken.
Dit plan biedt mogelijkheden voor alle partijen om hun plannen en ideeën voor een waarde(n)vol landelijk gebied ten uitvoer te brengen. Ondernemers, burgers en overheid kunnen dit gebied samen toekomstbestendig maken, met een aantrekkelijk landschap, een fijne leefomgeving en een sterke lokale economie.

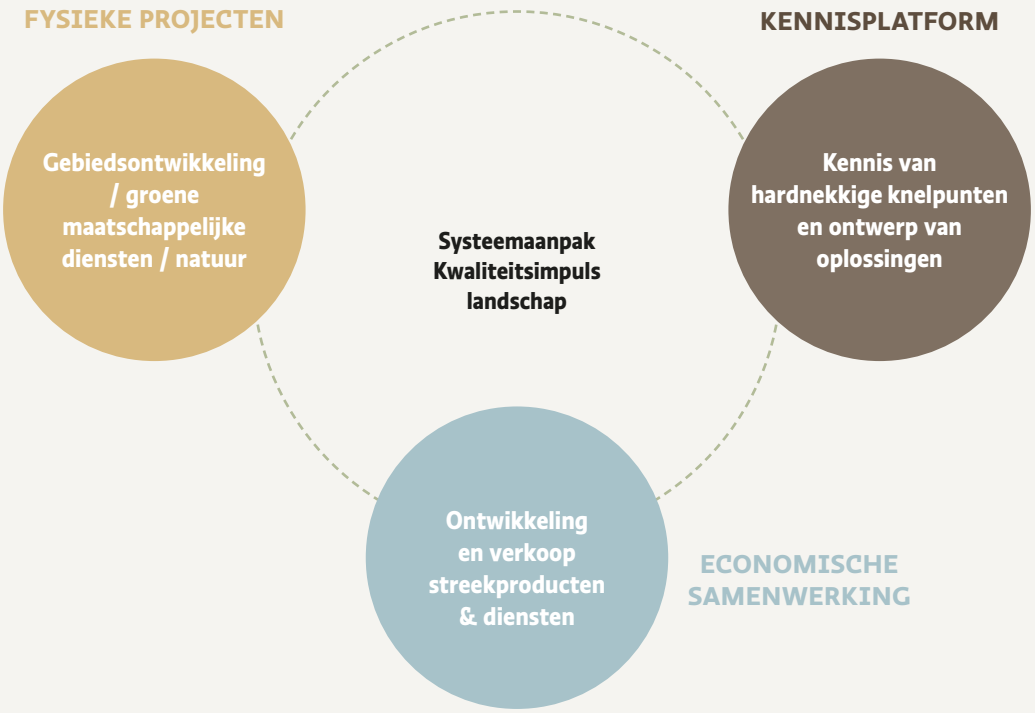
“Vernieuwing door ondernemend samenwerken.”

Uitgangspunten van het Partnerschap zijn:

- Constructieve verbinding van positie en energie van de agrariërs en maatschappelijke opgaven in het gebied.
- De actieve en betrokken rol van de gebiedspartijen.
- Samenwerking tussen gebiedspartijen en agrarische ondernemers vanuit vertrouwen en gelijkwaardigheid.
- Samenwerking gericht op slagvaardige uitvoering en concrete projecten.
- Gebiedspartners dragen financieel bij aan Stichting Duinboeren en Maatschappij, dit is een investering in het partnerschap, in die zin dat de gebiedspartijen de Duinboeren weten te vinden als zij in samenwerking met agrarische ondernemers hun doelstellingen willen bereiken.

Integrale aanpak

De opgaven in het gebied worden vanuit drie aandachtsgebieden opgepakt, die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn: fysieke projecten, economische samenwerking en kennisontwikkeling. Op alle drie die gebieden moeten stappen gemaakt worden wil men komen tot een transitie naar volhoudbare en duurzame landbouw.



Integrale gebiedsaanpak (Bron: Biodiversity in Business)

Aandachtsgebieden:

- **Fysieke projecten:** gebiedsontwikkeling in pilots, we verbeteren gebiedsstructuren zodat ze sterker worden voor de agrarische bedrijven en voor de natuur.
- **Economische samenwerking:** bevorderen van afzet hoogwaardig voedsel: we werken samen om hoogwaardig voedsel te vermarkten en om recreanten en bewoners in het gebied te ontvangen om ze het gebied te laten beleven.
- **Kennisontwikkeling:** kennisuitwisseling met agrarische ondernemers, kennisoverdracht over onze gebiedsaanpak en onderzoek naar hardnekkige belemmeringen voor de landbouwtransitie.

Procesaanpak

Het stimuleren van ondernemers met de juiste toekomststrategie lost verschillende gebiedsopgaven tegelijkertijd op. Wij gaan in onze aanpak daarom uit van ondernemers die op eigen initiatief aan het gebiedsplan willen bijdragen. Die ondernemers ondersteunen wij in de verbinding met de gebiedspartijen, het formuleren van hun maatschappelijke waarde, het maken van een businessplan en ondersteunen in het bij elkaar brengen van de benodigde financiering. We laten zien wat agrarische ondernemers voor het gebied kunnen betekenen, en hopen daarmee een voorbeeld te zijn dat doet volgen.

We vergroten het aanpassingsvermogen van de agrarische ondernemers zodat zij hun bedrijven kunnen doorontwikkelen op de veranderingen in het gebied. Een belangrijke urgentie voor dit gebiedsplan is het feit dat juist de agrarische ondernemers die stoppen, de maatschappelijke meerwaarde in hun bedrijf hebben om kansen voor anderen te creëren. Met dit gebiedsplan beogen wij juist die ondernemers in het gebied te houden. Bijvoorbeeld de ondernemers die hun koeien weiden, of de ondernemers die zowel een recreatieve tak als een agrarische tak hebben. Ook richten wij ons op jonge ondernemers die verder willen met een toekomststrategie die aansluit bij de beoogde kwaliteitsimpuls.





7. Ambitie Duinboeren 2023 – 2028

Met het Gebiedsplan Duinboeren en Maatschappij 2023 – 2028 willen we een bijdrage leveren aan het behouden en verbeteren van de kwaliteit van het landelijk gebied rondom Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen en gezamenlijk met ondernemers en gebiedspartijen invulling geven aan de beleidsopgaven die worden opgelegd. Stichting Duinboeren en Maatschappij is van mening dat agrarische ondernemers noodzakelijk zijn voor het behouden van het afwisselende, kleinschalige landschap in de schil van het Nationaal Park en natuurinclusieve, kringloop- of biologische landbouw van toegevoegde waarde kan zijn op het beheer van de gronden nabij het Natura 2000-gebied.

Door agrarische ondernemers te informeren, inspireren, enthousiasmeren en te faciliteren om te kiezen voor een duurzame(re) toekomststrategie willen we het economische verdienmodel voor het midden- en klein familiebedrijf in de agrarische sector behouden en waar mogelijk versterken. De kwaliteitsslag in het gebied zal door de ondernemers gedragen en uitgevoerd moeten worden. Daarom reiken we agrariërs en andere ondernemers in het gebied mogelijkheden aan om natuur, landschap en de gebiedsidentiteit te koppelen aan hun verdienmodel.

Daarnaast richten we ons op de samenwerking met gebiedspartijen om te bekijken waar we elkaar kunnen vinden en hoe we gezamenlijk invulling kunnen geven aan maatschappelijke opgaven, door kansen te signaleren en gezamenlijk nieuwe vormen van samenwerking te verkennen.

Agrarische ondernemers kunnen mogelijk invulling geven aan diverse maatschappelijke opgaven, maar aan de oplossing van deze opgaven dient wel een economisch verdienmodel te worden gekoppeld om de kleinschalige bedrijven in de schil toekomstperspectief te bieden.

We richten ons op een transitie van het traditionele economische verdienmodel naar een integraal (meervoudig) verdienmodel, waarin doelen samenkomen: productie van hoogwaardig voedsel, versterken van natuur & landschap, bijdrage leveren aan de leefbaarheid van het platteland, regionale economie of recreatie, ontspanning en welzijn. Deze kwaliteitsimpuls op meerdere terreinen tegelijk is belangrijk voor een toekomstbestendig landelijk gebied en voor een duurzame economische ontwikkeling.

Rondom het Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen blijft dan een bufferzone van een landschap dat aantrekkelijk is voor recreatie en toerisme, waarmee ook het Nationaal Park wordt ontlast.

Stichting Duinboeren en Maatschappij wil het aanspreekpunt zijn voor de gebiedsopgaven in de agrarische schil rondom de Loonse en Drunense Duinen, die in samenwerking met de agrarische ondernemers moeten worden opgepakt. Hiervoor zet de stichting in op het versterken van de samenwerkingen die in gang gezet zijn en op de zichtbaarheid van haar resultaten in de gebiedsprocessen die er lopen (VGNP, Pauwels, GGA Loonse en Drunense Duinen, Brabants Bodem). Stichting Duinboeren en Maatschappij heeft op de 3 thema's van haar gebiedsaanpak de volgende ambities geformuleerd:

Fysiek

- Stimuleren duurzame agrarische bedrijfsvoering in verschillende richtingen: duurzame gangbare bedrijfsvoering, extensivering, natuurinclusieve landbouw, biologisch, regeneratieve landbouw, emissiereductie, kringlooplandbouw.
- Lopende fysieke projecten en pilots doorzetten.
- Samenwerking met gebiedspartners starten op de thema's: stikstofreductie, verdroging, Kaderrichtlijn Water.

Economie

- Duurzaam verdienmodel voor de producenten van streekproducten ontwikkelen. Hiervoor is Brabants Duingoed van de Duinboeren gelanceerd.
- De Spin-offs Duinzuivel, Brabants Duingoed doorontwikkelen en verzelfstandigen.
- Food Community uitbouwen zodat Duingoed een goed sociaal fundament heeft in het gebied en de betrokkenheid Burgers-Boeren-Landschap verder versterkt wordt.
- Meer naamsbekendheid van Brabants Duingoed creëren, 1 op de 10 mensen in het Duinboeren-gebied kent Brabants Duingoed. Hiervoor willen we in de marketing de inwoners van het gebied als ambassadeurs benutten voor meer naamsbekendheid in de dorpen die grenzen aan de Loonse en Drunense Duinen.
- Verdienmodellen van agrarische ondernemers doorontwikkelen met een maximale balans tussen toegevoegde waarde en een versoberde kostenstructuur.
- Ontwikkelen van een verdienmodel op basis van landschapsdiensten.

Kennis

- Kennisdeling over de geslaagde gebiedsaanpak – Lerende evaluatie. De Duinboeren blijven leidend voorbeeld van een succesvolle gebiedsaanpak.
- Doorontwikkelen toekomstperspectief 'Prachtig productielandschap Brabants Duingoed', waarin de ruimtelijk economische sturing moet zorgen voor een mooi gebied en een gezonde lokale economie.
- Samenwerking onderwijsinstellingen (zoals de HAS) voor kennisdeling over biologische, kringloop, regeneratieve en natuurinclusieve landbouw, over duurzame en toekomstgerichte agrarische bedrijven.
- Technologische kennis (duurzame technieken) verbinden met werken met natuurlijke processen en functionele agrobiodiversiteit.

Communicatie

Duinboeren zijn goed in hun vak, maar het vertellen van hun verhaal wordt wel eens vergeten. Dit is wel nodig als je de duurzame meerwaarde wilt verkopen. Consumenten en burgers zijn immers niet zomaar bereid om hiervoor meer te betalen. En om deze maatschappelijke waarde draait het in dit gebiedsplan.
Met Brabants Duingoed vertellen wij de verhalen van de Duinboeren. Aan inwoners van het gebied en aan klanten in BrabantStad. Via nieuwsbrieven van Brabants Duingoed worden betrokken partijen op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen in het assortiment en in het gebied. In gesprekken en bijeenkomsten blijven de Duinboeren vertellen wat ze doen voor het gebied en hoe hun relatie is met de omgeving. Door dit zichtbaar te maken zal de meerwaarde van deze agrarische ondernemers voor het gebied meer worden herkend, erkend en uiteindelijk worden gewaardeerd.



De kritische succesfactoren voor een goedlopende gebiedssamenwerking aan de hand van dit gebiedsplan zijn:

- Gebiedspartijen zien de meerwaarde van de uitvoering van projecten door Stichting Duinboeren en Maatschappij in de gebiedsaanpak Loonse en Drunense Duinen.
- Gebiedspartijen en agrarische ondernemers dragen actief bij aan de samenwerking.
- Bereidheid bij gebiedspartijen tot innovatief inzetten van instrumentarium en financiële middelen ten behoeve van een integrale gebiedsaanpak.
- Goede samenwerking met lopende gebiedsplanprocessen waaronder Landschapspark Pauwels, GGA Loonse en Drunense Duinen, Van Gogh Nationaal Park.
- Behoud van het onderscheidend vermogen van Stichting Duinboeren en Maatschappij als resultaatgerichte uitvoeringsorganisatie: ondernemend, samenwerkend, uitvoeringsgericht en hoge ambitie op duurzaamheid.
- Vertrouwen van de agrarische ondernemers in de samenwerking.

"Stichting Duinboeren en Maatschappij wil een actieve bijdrage leveren aan vraagstukken waarbij de gebiedspartijen moeten samenwerken met agrarische ondernemers."

Activiteiten 2023 – 2028

Stichting Duinboeren en Maatschappij zal in de periode 2023 - 2028 haar activiteiten die in de voorgaande periode zijn ingezet voortzetten en wil uitgroeien tot een goed zichtbare uitvoeringsorganisatie voor de gebiedspartijen. De stichting wil een actieve bijdrage leveren aan vraagstukken waarbij de gebiedspartijen moeten samenwerken met agrarische ondernemers.
Stichting Duinboeren en Maatschappij is bij uitstek de organisatie die dergelijke samenwerking kan opzetten en kan omzetten in projectmatig werken waarbij gebiedspartijen en ondernemers gezamenlijk relevante vraagstukken oppakken. De stichting nodigt dan ook nadrukkelijk de gebiedspartners uit om met voorstellen te komen die vervolgens in samenwerking met de agrarische ondernemers kunnen worden opgepakt. Deze manier van werken leidt tot nauwere betrokkenheid van de agrariërs bij de vraagstukken in het gebied en leidt tot concrete resultaten in het gebied.

Algemene activiteiten

Stichting Duinboeren en Maatschappij wil een zichtbare organisatie zijn, zowel bij de leden als bij gebiedspartijen. Hiervoor worden de volgende algemene activiteiten uitgevoerd:

- Ontwikkelen en bijhouden van een algemene Duinboeren website *www.duinboeren.nl* voor leden en gebiedspartijen.
- Minimaal vier bijeenkomsten per jaar voor alle leden om hen te inspireren, informeren en stimuleren. Dit kunnen bijeenkomsten zijn waar een spreker komt of excursies naar voorbeeldbedrijven in een andere regio.
- Viermaal per jaar een bijeenkomst voor de jonge Duinboeren waarin zij hun bedrijven en plannen presenteren en met elkaar reflecteren op hun plannen en de algemene ontwikkelingen.
- Demobedrijven die gevestigd zijn in het gebied als voorbeeldbedrijf in beeld brengen en behouden – er zijn 5 demobedrijven gevestigd in het Duinboerengebied (Bart Combee, Natuurlijk Tomaat, Sjaak Sprangers, Tuin de Es en De AnnaHoeve), zie *www.groeiennaarmorgen.nl/demobedrijven*.
- Minimaal eens per jaar een informele bijeenkomst voor alle leden om elkaar te ontmoeten en leren kennen.
- Tweemaal per jaar bijeenkomst met de gebiedspartijen via de Raad van Advies.
- De voorzitter en/of andere bestuurders zijn het gezicht van de organisatie en dienen aanwezig te zijn bij strategische bijeenkomsten, het netwerk van de Duinboeren organisatie te onderhouden en kansen te signaleren voor gezamenlijke uitvoeringsprojecten.
- Secretaris/secretaresse van het bestuur voor de organisatorische zaken, het bijhouden van de mailbox en telefonische bereikbaarheid.
- Minimaal 8 nieuwsbrieven per jaar versturen om leden geïnformeerd te houden.
- Jaarlijks een Duinboerendag organiseren om de verbinding met de burger te versterken.
- Opnieuw invulling geven aan "Vrienden van de Duinboeren" en hen in vier aparte nieuwsbrieven informeren en één of twee keer per jaar iets extra's zoals een rondleiding op een bedrijf of product om te proeven toesturen.
- Bijeenkomsten Raad van Advies en Raad van Toezicht.












Brabants
DUIN
GOED


DIVERSE
TOMATEN
VAN EIGEN
TEELT!







Fysieke projecten - Gebiedsgericht en sectoraal

Fysieke projecten, gericht op vraagstukken in het gebied of op basis van een bepaalde sector, op het gebied van natuurontwikkeling, ecosysteemdiensten, management-maatregelen op melkveebedrijven en het vasthouden van water, zijn onder meer:

- Pachten met perspectief – project in samenwerking met Natuurmonumenten en Louis Bolk Instituut – gezamenlijk onderzoeken wat een reële prijs voor pachtgronden is, gezien de beperkingen die er door terreinbeherende organisaties worden opgelegd. Op welke wijze kunnen de gronden voor agrariërs nog interessant zijn en zijn agrariërs een interessante beheerpartner voor de terreinbeherende organisatie.
- Prachtige Productielandschappen – samen met OD205 bekijken we hoe invulling gegeven kan worden aan de landbouw en het landschap in de schil rondom Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen, hoe dit gebied toekomstbestendig kan worden gemaakt en wat deze ontwikkelingen voor gevolgen hebben voor het toekomstige grondgebruik en het landschap.
- Gebiedsgerichte aanpak centraal – we willen (melk) veehouders bewust maken van de urgentie – samen bekijken wat de opgave in dit gebied is – hoe kunnen we hieraan gezamenlijk invulling geven – hoe zorgen we dat vele kleinschalige landbouwbedrijven een toekomstperspectief geboden kan worden.
- Duurzaam toekomstperspectief: begeleiding van individuele ondernemers bij de omschakeling van hun bedrijfsvoering tot een duurzaam toekomstperspectief.
- Kavelruil in Helvoirts Broek Zuid en De Moer afronden – nieuwe kavelruilen enkel oppakken wanneer dit vanuit agrariërs gewenst is en er voldoende winst behaald kan worden in het versterken van huiskavels.
- Stimuleren omschakelen naar duurzamere bedrijfs-voering: natuurinclusieve landbouw, biologische land-bouw, regeneratieve landbouw, kringlooplandbouw en eventueel Agroforestry als onderdeel hiervan.
- Leergang Kringloopwijzer – onder begeleiding lichten melkveehouders de kringloop op hun eigen bedrijf door om te bekijken of ze deze zelf of door middel van regionale samenwerking nog beter kunnen sluiten.
- Water in de sloot vervolg geven.

Economisch project – Merk Brabants Duingoed, van de Duinboeren

De komende jaren willen we het merk "Brabants Duingoed, van de Duinboeren" verder uitbouwen, door aanvullende bedrijven te certificeren, samenwerking te stimuleren en kennis te delen.

- Iedere winterperiode de werkgroepen recreatie en winkels/streekproducten faciliteren. Iedere werkgroep maakt zijn eigen winterprogramma om kennis te delen, ervaringen uit te wisselen en gezamenlijke promotieactiviteiten uit te werken.
- Blijvend vervolg geven aan de Certificering van Brabants Duingoed, door de deelnemende bedrijven uit te blijven dagen om stappen te blijven zetten in het verduurzamen van hun bedrijf en producten en nieuwe, aanvullende bedrijven te certificeren.
- Gezamenlijke promotie / Communicatie & PR door middel van:
  - Fietskaart
  - Jaarkalender
  - Vlaggen, gevelbordjes enz.
  - Folders
  - Nieuwsbrieven (gericht op klanten)
  - (Social) media
- Up to date houden van de website *www.duingoed.nl* welke gericht is op consumenten en zakelijke klanten.
- Webshop, verkoop van cadeau- en kerstpakketten, catering en cadeaukaarten verder uitbouwen.
- Organiseren van drie beleefactiviteiten per jaar, zoals fiets- en wandeltochten, streekmarkt en/of kerstactiviteiten.
- Kennis delen – gezamenlijke workshops organiseren.
- Bouwen van de Food Community Brabants Duingoed, een groep betrokken consumenten die de ontwikkelingen van Brabants Duingoed ondersteunen en volgen en die betrokken zijn bij de toekomst van de boeren in het gebied.

Economisch project – Duinzuivel Coöperatie U.A.

De afgelopen twee jaar is gewerkt aan de start-up van de Duinzuivel Coöperatie, die haar kazen vermarkt onder het merk Brabants Duingoed. Om de volgende stap in de ontwikkeling van de organisatie te maken, van start-up naar schale-up is ondersteuning gewenst op een aantal vlakken:

- Ondersteuning bij de doorontwikkeling en opschaling van de organisatie en de verdere professionalisering hiervan.
- Ondersteuning bij opzetten logistiek (liefst in samenwerking met meerdere producten van Brabants Duingoed).
- Marketing, PR en relatiebeheer.

Kennisprojecten

- De samenwerking met de HAS, Yuverta en andere kennisinstellingen verder uitbouwen en versterken door afstudeerprojecten bij Stichting Duinboeren en Maatschappij mogelijk te maken en door leerlingen bij onze leden te ontvangen.
- Uitdragen van onze inzichten en leerpunten uit het Lerend Onderzoek naar de Gebiedsaanpak Duinboeren in samenwerking met het ministerie van LNV.

Nieuwe start-up

Daarnaast willen we nogmaals verkennen of het mogelijk is om een Duinvlees-keten op te zetten en/of te stimuleren om meer tuinbouwproducten onder Brabants Duingoed, van de Duinboeren te produceren.





8. Dynamische uitvoeringsagenda 2022 – 2023

De uitvoeringsorganisatie van de Duinboeren werkt met een zogenaamde dynamische uitvoeringsagenda. Dit is een agenda waarop de verschillende projecten die in uitvoering zijn, staan. De projecten die in uitvoering zijn, zijn verdeeld in de verschillende aandachtsvelden die we eerder hebben geformuleerd: fysiek, economisch, kennis.

In nevenstaande tabel is de uitvoeringsagenda van 2022 weergegeven. Alle projecten lopen door in het jaar 2023.

De uitvoeringsagenda wordt twee keer per jaar met gebiedspartners en agrarische ondernemers besproken. Deze bijeenkomsten vinden plaats in april en oktober. Het doel van deze bijeenkomsten is het informeren over de voortgang en het verkennen van mogelijkheden om nieuwe projecten te formuleren. Op deze manier wordt input opgehaald van de gebiedspartners en van de ondernemers en worden wanneer bij beide partijen draagvlak is, de ideeën omgezet in concrete projecten.

Stichting Duinboeren en Maatschappij nodigt de gebiedspartners uit om met voorstellen te komen die in samenwerking met de agrarische ondernemers kunnen worden opgepakt. Deze manier van werken leidt tot nauwere betrokkenheid van de agrariërs bij de vraagstukken in het gebied en leidt tot concrete resultaten in het gebied.



FYSIEK

- Agroforestry
- Kavelruil de Moer en realisatie EVZ
- Kavelruil Helvoirtsbroek Zuid
- Inzaaien akkerranden
- Grip op Gras - inzet op meer weidegang
- Water in de Sloot
- Omschakeling naar Natuurinclusief en Biologisch
- Natuurbegrazing met schapen in het Noorderbos (Tilburg)



ECONOMISCH

- Kwaliteitslabel Brabants Duingoed
- Coöperatie Duinzuivel professionaliseren
- Ondernemen & logistiek in de korte keten van Duingoed
- Proef en Beleef activiteiten Duingoed
- Website en webshop Duingoed
- Netwerk Jonge Duinboeren
- Brabants Duingoed Community ontwikkelen



KENNIS

- True Pricing Duinboeren in samenwerking met de HAS
- SPLENDID programma over ruimtelijke ordening en regionale economie in samenwerking met WUR
- Prachtig productielandschap Brabants Duingoed over de toekomst van het agrarische Landschap vanuit ruimtelijk economisch perspectief, in samenwerking met OD205 landschapsarchitecten


PAPRIKA'S
UIT
EIGEN
KAS
GROENTEN



9. Financieel

In de periode 2018 – 2022 heeft de gebiedsonderneming een begroting van circa 380.000 EUR per jaar gehad. Een groot deel van deze middelen heeft de Gebiedsonderneming zelf ingebracht door een privaat fonds aan te schrijven en hier geld van te mogen ontvangen.

Gezien de gebiedsopgaven die nu uitgevoerd moeten worden, wil Stichting Duinboeren en Maatschappij graag haar uitvoerende rol voor de periode 2023 – 2028 continueren, maar zal de begroting meer gedragen moeten worden door de samenwerkende gebiedspartijen. De stichting gaat daarbij uit van een vergelijkbare begroting als in voorgaande jaren, waarbij de inkomsten komen uit 4 verschillende sporen:

- Gebiedspartners (samenwerking aan maatschappelijke opgaven)
- Ministerie van LNV (doorontwikkeling organisatie van gebiedsaanpak)
- Maatschappelijk fonds (aanjaagrol duurzame verdienmodellen in de korte keten)
- Inbreng agrarische ondernemers (lidmaatschapsgelden)

Naast bovengenoemde inkomsten worden waar mogelijk subsidies aangeschreven of projectbijdragen afgesproken wanneer projectopdrachten worden aangenomen.

Stichting Duinboeren en Maatschappij maakt jaarlijks een financieel jaarverslag waarin haar uitgaven worden verantwoord. Daarnaast is het de rol van de Raad van Toezicht om toe te zien op de financiën van de stichting, waarbij aandacht is voor een evenwichtige verdeling tussen de publieke en private doelstellingen van de stichting.

BIJLAGE 1.

Begroting jaar 2023

NAAM PROJECT	KOSTEN		
Algemene activiteiten			
Website duinboeren ontwikkelen en up to date houden	€	10.000,00	
Bijeenkomsten voor leden	€	5.000,00	
Nieuwsbrieven naar leden	€	5.000,00	
Bijeenkomsten Raad van Advies en Raad van Toezicht	€	5.000,00	
Secretaresse - contactpersoon	€	7.500,00	
Vergoeding voorzitter & bestuurders	€	25.000,00	
Huisvestingskosten	€	20.000,00	
Administratie en accountantskosten	€	5.000,00	
Duinboerendag	€	5.000,00	
Vrienden van Duinboeren	€	5.000,00	
Gebiedsgerichte / sectorale projecten			
Kostprijs van pachtgronden	€	5.000,00	80% projectfinanciering
Prachtige Productielandschappen	€	5.000,00	80% projectfinanciering
Gebiedsgerichte aanpak - bijwonen bijeenkomsten	€	5.000,00	
Begeleiden individuele ondernemers	€	25.000,00	
Actieve bijdrage gebiedsproces GGA	€	-	100% projectfinanciering
Kavelruil(en)	€	15.000,00	50% projectfinanciering
Stimuleren omschakelen NiL, Bio, kringloop	€	-	via lopende programma's Provincie Noord-Brabant
Leren van de Kringloop wijzer	€	20.000,00	80% projectfinanciering
Water in de sloot	€	15.000,00	80% projectfinanciering
Brabants Duingoed, van de Duinboeren			
Faciliteren werkgroepen	€	7.500,00	
Onderhouden certificering	€	15.000,00	
Gezamenlijke promotie	€	15.000,00	
Website duingoed.nl en social media	€	15.000,00	
Uitbouwen webshop, verkoop e.d.	€	15.000,00	
Opzetten Food Community	€	20.000,00	
Doorontwikkelen Duinzuivel Coöperatie			
Ondersteuning opschaling	€	40.000,00	
Ondersteuning opzet logistiek	€	15.000,00	
Marketing, PR en relatiebeheer	€	18.500,00	
Kennisnetwerk			
Deelnemen en organiseren van kennisuitwisseling	€	15.000,00	
Nieuwe Start-up			
Opzetten Duinvlees of tuinbouw producten	€	25.000,00	
TOTAAL	**€**	**383.500,00**	

BIJLAGE 2.

Dekkingsplan

PARTNERS	BIJDRAGEN	
Provincie Noord-Brabant	€	30.000,00
Rabobank	€	10.000,00
Stuurgroep LIB	€	10.000,00
Brabant Water	€	10.000,00
Waterschap Brabantse Delta	€	10.000,00
Waterschap de Dommel	€	10.000,00
Waterschap Aa en Maas	€	10.000,00
Brabants Landschap	€	10.000,00
Gemeente Loon op Zand	€	10.000,00
Gemeente Vught	€	10.000,00
Gemeente Heusden	€	10.000,00
Gemeente Tilburg	€	10.000,00
Gemeente Waalwijk	€	10.000,00
Brabants Bodem	€	10.000,00
Landschapspark Pauwels	€	10.000,00
Stichting Duinboeren (lidmaatschapsgelden)	€	13.500,00
Maatschappelijk Fonds	€	100.000,00
Ministerie van Landbouw	€	100.000,00
TOTAAL	**€**	**383.500,00**

Stichting
DUINBOEREN EN
MAATSCHAPPIJ